

Muistio

VANHUSASIAVALTUUTETUN TILAISUUS 11.5.2023 Helsingin musiikkitalossa klo 12-10

Pekka Paatero, Turun vanhusneuvosto

Vanhusasiavaltuutettu Päivi Topo oli järjestänyt kyseisen seminaarin tavoitteena saavuttaa mahdollisimman paljon ikääntyvien suomalaisten parissa työskenteleviä ihmisiä niin järjestöistä kuin vanhusneuvostoista ja muista viranomaistahoista.

Osallistuin tilaisuuteen Turun vanhusneuvoston edustajana. Meitä oli kutsuttu 40, joista tilaisuudessa oli läsnä n. 35. Etäyhteyden päässä kuunteli esityksiä yli 100 henkilöä.

Minusta tilaisuuteen kannatti osallistua, ei niinkään tutun asiasisällön osalta, vaan verkostoitumisen takia. Sain tilaisuuden keskustella kymmenen vanhusneuvoston edustajan kanssa. Ensisijaisena tarkoitukseni oli vertailla lähinnä suurten kaupunkien vanhusneuvostojen tilannetta ja niiden suhteesta alueellisiin hyvinvointikeskuksiin.

Näistä keskusteluista yhteenvedona totean, että tilanne Turussa on maan huonoimpia. Turussahan on tänä vuonna vähennetty vanhusneuvoston määrärahoja yli 20%. Missään muussa paikalla olleista kaupungeista näin ei ole tehty, pikemminkin nostettu vähintään inflaation verran. Esimerkiksi Oulussa vanhusneuvoston määräraha on 40 000 €, vertaa meidän 18.000. Kaikilla muilla on vuoden alusta lähtien ollut esittelijä ja sihteeri. Missään muualla ei myöskään ole rajoitettu toimintasäännöllä tai vastaavilla vanhusneuvoston toimintaa kokousten lukumäärän tai toiminnan osalta. Turussahan tämä tehtiin verukkeella, että kaupungin vanhusneuvoston tehtävistä iso osa siirtyi Varhalle. Ei ollut mukavaa olla turkulainen.

Sitten seminaarin antiin. Päivi Topo kertoi aluksi omasta ja toimistonsa työstä ensimmäisen vuoden aikana. Hän näyttää saaneen aika hyvin aikaan verkoston muiden ministeriöiden ja viranomaisten kanssa. Hän on myös ehtinyt kiertää maata yhdistyksissä ja järjestöissä. Ensimmäisten joukossa hän oli sotaveteraaniliittojen yhteisessä sosiaali- ja terveystalustoimikunnassa, jonka puheenjohtaja olen. Hän on myös koonnut ympärilleen seniorivaikuttajaryhmän, joka koostuu asiantuntijoista eri aloilta. Heitä käytettiin seminaaripuheenvuorojen kommentoijina. Tunsin heistä yhtä lukuun ottamatta jokaisen edellisestä elämästäni.

Seminaari oli jaettu neljään aihekokonaisuuteen: 1. Iäkkäiden oikeuksien toteutuminen 2. Toimeentulo, 3. Palvelut ja 4. Osallisuus. Näistä kaikista muutama huomio, aineistot tulevat pikapuoliin Vanhusasiavaltuutetun verkkosivuille. Tätä kirjoittaessani eivät vielä ole sivuilla.

1. Apulaispikeneuvoston Maija Sakslin kertoi toimistonsa vaikutelmista iäkkäiden oikeuksien toteutumiseen. Oikeuksien toteutumisessa on paljon puutteita. Kanteluiden määrä on kasvanut. Syitä tähän kuvataan kaikissa seuraavissa puheenvuoroissa.

2. Toimeentulo. Mikko Kautto Eläketurvakeskuksesta esitteli tilastokuvien välityksellä. Toimeentulon kannalta heikommassa asemassa ovat pelkän kansaeläkkeen varassa elävät. Heidän osuutensa toki pienenee koko ajan. Suurin ryhmä ovat työeläkeläiset ja sitten työkyvyttömyyseläkkeet. Melkein viidesosa eläkeläisistä katsotaan olevan köyhyysrajan tuntumassa. Tarkemmin saatte selvää, kun kalvot tulevat verkkosivuille.

Kommenttipuheenvuoron käytti eläkeläisjärjestöjen yhteiselimen EETUn puheenjohtaja Raimo Ikonen, vanha tuttuni STM:n ajoilta. Hän korosti eläkeläisten roolia vanhuspalvelujen voimavarana, ei niinkään niiden käyttäjänä. Hän korosti tietysti myös eläkkeiden liian niukkaa tasoa.

Ikääntyneiden Kelan palvelujen käyttäjinä kuvasi tutkimusprofessori Hennemari Mikkola Kelasta. Hän totesi, että suurin ongelma ovat Kelan etuudet terveyspalveluissa, jotka on poliittisin syin laskettu lähes nolnaan. Itse totesin saman käydessäni eilen silmälääkärissä. Kelakorvaus 150 euron laskusta 8 euroa. Jos oikeasti halutaan koko terveysväki töihin korvauksia on nostettava huomattavasti.

Kommenttipuheenvuoron käyttäjä seniorivaikuttajaryhmän jäsen Raimo Ikonen oli samaa mieltä ja totesi myös, että etuuskien hakeminen on vanhoille ihmisille tosi vaikeata, josta syystä niitä jää hakematta.

Kasautuneista toimeentulo-ongelmista kertoi apulaisprofessori Minna Zechner. Silloin kuin ihmisellä menee huonosti, ongelmat tahtovat kasautua. Jos eläkkeellä ei elä, tarvitaan muita tukimuotoja ja silloin taas niiden hakeminen on vanhalla ihmisellä, jolla ei ole nettiä, lähes mahdotonta.

Komentissaan seniorivaikuttajaryhmän jäsen Auni-Marja Vilavaara kertoi esimerkein tällaisista tapauksista. Kuvia netissä aikanaan.

3. Palvelut. Riittävätkö ikääntyneiden palvelut? Tätä kysyi johtava asiantuntia Sari Kehsumaa THL, ja vastasi saaman tien etteivät riitä. Terveystenhoito, asumispalvelut, kotihoidon riittämättömyys, tehostetun palveluasumisen, nykyään ympärivuorokautisen palveluasumisen, paikkoja riittämättömyys jne. Tutulta kuullosta, eikä vain.

Kommentoijana entinen päällikköni STM:stä, kansliapäällikkö Markku Lehto. Hän löysi synkkyyden keskeltä muutaman ilonaiheenkin. mutta yleisvaikutelma on huono, ja näyttää vain pahenevan. Digitalisaatio ja tekoäly pitää jatkossa huomioida voimavarana.

Ikäystävällinen asuinympäristö. Sellaista kuvasi vanhempi tutkija Eija Rappe Ikäinstituutista. Pitää huomioida ihmisten tarpeet, tukea heidän toimintakykyään sekä yhdenvertaista osallisuutta. Yhtenä ratkaisuna välimuotoinen asuminen, jota nykyään kutsutaan yhteisölliseksi asumiseksi, vaikka se minusta on eri asia. Lisäksi tuttuja sanoa, esteetön asuminen, hissien rakentaminen, viihtyisä ympäristö ja sujuva joukkoliikenne.

Kommentoijana Jaakko Tuomi kertoi, että kotikaupungissaan Lappeenrannassa alkaa olla nämä asiat kohdallaan. Pitäisiköhän meidän käydä katsomassa?

4. Osallisuus. Osastopäällikkö Johanna Suurpää oikeusministeriöstä korosti, että iäkkäillä on oltava edustuksellisen demokratian lisäksi muitakin vaikutusmahdollisuuksia. Julkisella vallalla on velvollisuus edistää kaikkien vaikutusmahdollisuuksia. Esimerkkinä hän mainitsi mm. vanhusneuvostot tärkeinä viestien välittäjinä ja eteenpäin kertojina.

Kommentoijana myös vanha tuttuni Tuulikki Petäjäniemi korosti, että senioreista on moneksi, jos vain heitä ymmärretään käyttää hyväksi. Nyt ei kaikilta osin ole näin. Aktiivisen kansalaisuuden toteutumista tulee tukea, mitä se sitten lieneekään.

Ja sitten puhuttiin tietysti osallisuudesta ja digitalisaatiosta. Kansallisen audiovisuaalisen instituutin projektipäällikkö Ella Airola nosti esiin teknisten ongelmien vaikutusta arkeen ja palveluiden digitalisaation

sisältämän riskin digisyrjäytymiselle. Näyttää siltä, että järjestelmiä kehittävät teknikot eikä palvelujen tarvitsijoita huomioida.

Kommentoija Vappu Taipale tarttui juuri tähän asiaan. Laitteiden suunnittelussa vanhojen ihmisten tulee olla mukana ja heille on annettava todellinen mahdollisuus uusien taitojen oppimiseen. Sellaiset ihmiset, joilla ei ole mm. mahdollisuutta sähköiseen tunnistautumiseen on huomioitava.

Viimeisenä asiana käsiteltiin vähemmistöihin kuuluvien oikeuksien toteutumista. Ihmisoikeuskeskuksen johtaja Sirpa Rautio muistutti, että ikääntyneet ovat monimuotoinen ryhmä . Romanit, etnistaustaiset ja Saamelaiset esimerkkeinä. Näiden osalta yhdenvertaisuus on vaikeaa, eikä nykyään toteudu. Palveluiden saanti täytyy tarjota mm. kielen ja kulttuurin oikeudet turvaten.

Kommenttipuheenvuoron käytti myös seniorivaikuttajaryhmän jäsen saamelainen Ristenrauna Magga. Hän totesi, että mikään lainsäädäntö ei auta, jos ei ole todellista tahtotilaa edistää saamelaisten oikeuksia. Saamelainen kulttuuri pitää huomioida myös iäkkäiden palveluissa. Iäkkäälle on turvallisuuskysymys saada palveluita saamen kielellä.

Seminaarin päätteeksi Päivi Topo kiitti kaikkia mukanaolijoita ja toivoi nyt alkaneen yhteistyön jatkuvan.

Näissä merkeissä tämä seminaari. Jos kiinnostusta on, seuratkaa vanhusasiavaltuutetun sivuja, sinne ne kuvat tulevat aikanaan.

Lopuksi kuulemani elämän kaaren sanonta: Go Go – Slow Go – No Go. Missähän vaiheessa minä menen?